IL-BIDWI

FOLJU MAHRUĠ DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur, C. Zammit-Marmarà M.B.E.

Nru. 37 | IT-TNEJN, IL-15 TA' MEJJU, 1944. | Nru. 37

HIDMA GHALL-PROGRESS FIL-PRODOTTI TAL-PAJJIZ

Tahditiet magħmulin mis-Sinjurija Tiegħu l-Logutenent Gvernatur u mis-Sur Karm Zammit-Marmarà, M.B.E., f'isem id-Dipartiment tal-Biedja fl-okkażjoni tal-Wirja f'Sant'Anton, nhar il-Hadd, is-7 ta' Mejju, qabel it-tqassim tal-Premijiet minn Mrs. D.C. Campbell.

IS-SINJURIJA Tiegħu l-Logutenent-Gvernatur, fil-waqt li ppreżenta lis-Sur Karm Zammit-Marmarà, feraħ lil dawk kollha li sponew l-affarijiet tagħhom fil-wirja u qal li hu ħa ħafna pjaċir meta ra l-kwalità ta' fniek li nġiebu għall-wirja. Huwa semma l-btabat ġodda tar-razza Saanen Ingliżi li nġiebu minn barra u ittama illi dawn għandhom jingħoġbu minn dawk li jrabbu l-mogħoż. Huwa u jirringrazzja l-"Malta Horticultural Society" u n-"National Fur and Feather Association" għall-għajnuna li taw sabiex id-Dipartiment tal-Biedja jwaqqaf il-Wirja, huwa faħħar b'mod speċjali lis-Sur Ċensu Rizzo, is-Segretarju, illi bħassoltu għamel mill-aħjar. **sabiex il-Wirja tirnexxi kif** tassew irnexxiet. Is-Sur Karm Zammit-Marmarà mbagħad tkellem b'dan il-mod:—

Eċċellenza, Sinjurija Tiegħu, Mrs. Campbell, Sinjuri,

Din hi t-tieni wirja li s'issa saret miż-żewġ Soċjetajiet flimkien, jiġifieri mill-"Malta Horticultural Society" u mill-"Fur and Feather Association" taħt il-protezzjoni tad-Dipartiment tal-Biedja u naħseb li intom ilkoll taqblu miegħi li din il-wirja rnexxiet tabilħaqq.

Il-kwalità ta' l-affarijiet li nġiebu għall-wirja hi b'mod eċċezzjonali mill-aħjar, u dan fil-waqt li hu ta' ġieħ kbir għal dawk in-nies li sponewhom, juri wkoll il-progress sod li sar bis-saħħa tax-xogħol li għamel id-Dipartiment tal-Biedja biex itejjeb in-nisel ta' l-annimali li kellna fil-Gżira. Kien għalina ta' dispjaċir kbir meta mħabba l-assedju li kellna, in-numru ta' bhejjem u annimali tar-raba' kellu tabilfors jitnaqqas. Iżda, mill-banda l-oħra, għandna għalfejn nifirħu li stajna nżommu l-fjur u minnhom rawwimna għadd sabiħ mingħajr ma kellna l-ebda għajnuna minn pajjiżi oħrajn. Il-prinċipju tad-Dipartiment biex itejjeb l-annimali kbar billi juża għat-tnissil l-aħjar razez, mexxejnieh ukoll b'suċċess għall-annimali żgħar.

Bis-saħħa tal-ftuħ tal-Postijiet tal-Fniek tar-Razza eluf ta' nies li jrabbu l-fniek kellhom ix-xorti li jgħammru l-fenkiet tagħhom minn razez safja u mill-aħjar. Dan ix-xogħol irnexxa b'mod speċjali u, għalkemm il-Gvern, imħabba l-ekonomija, kellu issa jnaqqas in-numru tal-Postijiet tal-Fniek tar-Razza, nittamaw illi dawk kollha li jrabbu l-fniek ikomplu jgħammru l-fenkiet tagħhom f'dawk il-postijiet li baqgħu miftuħa.

Il-miljorament li sar fil-fniek ma kienx biss f'dik li hi trobbija tagħhom, iżda wkoll fil-kura tal-mard tagħhom. Ma' tul is-sena, l-aqwa żewġ mardiet ġew ikkurati mis-Sezzjoni Veterinarja tad-Dipartiment tal-Biedja b'metodi ġodda, u bis-saħħa ta' dan, eluf ta' fniek ġew imfejqa.

It-trawwim tat-tjur miexi wkoll b'ħeffa kbira, u dan sejjer iikber ħafna għalli ġej malli wieħed ikun jista' jikseb il-ġwież bir-rhis. Fil-Qasam ta' l-Għammieri issa hemm elf għattuqa tar-Razza "Minorca" Maltija, u mit-tiġieġ li hemm qegħdin jittieħdu għadd kbir ta' bajd tat-tifqis. u dan qiegħed ikompli jiżdied. Nittamaw li ma ndumux ma nieħdu s-sezzjoni tat-Tjur tad-Dipartiment f'post iżjed wiesa' n-naħa ta' Wied Inċita. Għalkemm id-Dipartiment għandu dawn l-elf għattuqa, hu ma jkunx jista' jlaħħaq mat-talba kbira li hawn għall-bajd tat-tifqis u, għalhekk, dawk in-nies li għandhom razez ta' tiġieġ tajba għandhom inisslu minnhom. Għalhekk ukoll wieħed għandu jinqeda b'serduk tajjeb ,u sabiex kulħadd jista' jikseb serduk tajjeb, id-Dipartiment tal-Biedja qiegħed joffri sriedek tar-razza bil-prezz moderat ta' 10s. il-wieħed. X'uħud minnkom naħseb li raw sriedek f'din il-wirja. Ftakru li fil-Għammieri hemm ukoll għall-bejgħ kwantità ta' sriedek mill-aħjar.

Osservajt illi ħafna nies qagħdu jammiraw il-btabat tar-razza Saanen Ingliża li hawn fil-Wirja. Dawn ġew magħżulin għalina mill-"British Goat Society" (Soċjetà Ingliża tal-Mogħoż), u bla dubju ta' xejn dawk li jrabbu l-mogħoż naħseb li għandhom jieħdu wisq gost bihom. Fi żmien l-assedju tal-1942, id-Dipartiment tal-Biedja messu x-xogħol li kellu jagħmel b'dispjaċir kbir, li jirrekwisizzjona l-mogħoż għall-qtil, iżda l-lum għandu l-pjaċir li rnexxielu jġib minn barra dawn il-btabat u b'hekk iwettaq il-kelma li l-Gvern kien ta li għandu jgħammar il-Gżira b'bhejjem aħjar malli l-kondizzjonijiet jippermettu. Ir-razza Saanen Ingliża hi waħda mill-iżjed razez imsemmijin mad-dinja kollha bħala razza tal-ħalib u l-mogħoż ta' din ir-razza jagħtu, minn ras għal ras ,tliet darbiet iżjed ħalib mill-mogħoż ta' Malta. Jiena nittama li min inissel minn din ir-razza ta' mogħoż joħroġ jiftaħar bħalma rnexxa n-nisel mill-muntun tar-razza Germaniża (imsejħa East Friesian).

Id-Dipartiment tal-Biedja kien ġie organizzat mill-ġdid fl-1934 wara ż-żjara ta' Sir Frank Stockdale, Konsultur tal-Biedja ma' l-Uffiċċju tal-Kolonji. Waħda mir-rikkmandazzjonijiet tiegħu kienet il-ħatra tal-Konsultur tat-Trobbija tal-Bhejjem sabiex jitjiebu r-razez tal-Bhejjem tal-pajjiż li ftit li xejn kienu irranġaw ruħhom minn żmien il-Kavallieri 'l hawn—400 sena ilu.

Id-Dipartiment tal-Biedja maqdruħ f'ħafna affarijiet u jien m'inhix sejjer inwieġeb għal dan it-tmaqdir, iżda nixtieq biss illum li nistieden lil kull min iħobb l-annimali biex jirrifletti ftit fuq il-mljorament kbir u ta' fejda li sar fil-bhejjem ta' din il-Gżira ma' tul dawn l-aħħar għaxar snin. Meta wieħed jiftakar illi l-gwerra fixklet mhux ftit it-trobbija ta' l-annimali, il-progress li għamilna hawn Malta hu tabilħaqq ta' min ifaħħru. Ir-razza tal-majjali u tal-fniek ġiet hekk 'il quddiem, illi naħseb li fl-ebda pajjiż ieħor ma għandhom annimali hekk tajbin, bi proporzjon bħalma għandna aħna.

In-"National Fur and Feather Association" għamlet ħafna biex tinkoraġġixxi l-produzzjoni tal-bajd u hi ħaġa ta 'min jitħassarha li mħabba fil-gwerra kellhom jinqatlu numru kbir ta' tiġieġ. Iżda s-Soċjetà tittama illi l-industrija tat-tjur ma ddumx ma terġa' tieħu r-ruħ u tikber. F'Malta ma tantx tara nies irabbu għadd kbir ta' tjur bħalma jsir f'pajjiżi oħra, iżda dawk in-nies li l-lum qed irabbu numru żgħir ta' tjur jistgħu jerġgħu jżidu fil-kwantità malli l-kondizzjoni tal-ġwież tkun aħjar milli hi l-lum.

Qabel ma ngħaddi fil-kommenti tiegħi għat-Taqsima tal-Ħxejjex, inħoss li hu dmiri l-lum li nsemmi t-telfa kbira li sofriet il-"Malta Horticultural Society" bil-mewt tas-Segretarju tagħha, is-Sur John Briffa, M.B.E. Il-bdiewa kollha jiftakru l-interess kbir li kien jieħu f'dawn il-wirjiet u fis-Soċjetà li hu mexxa b'għaqal u ħila kbira. Fil-fergħa tal-Ortikultura, it-telfa tas-Sur John Briffa tibqa' tinħass

għal bosta żmien. Il-ħajja tiegħu kienet dejjem marbuta mal-kultivazzjoni tal-Ħxejjex u Fjuri, u b'hekk it-telfa tiegħu hi wisq diffiċli li tissewwa. Aħna nittamaw illi l-"Malta Horticutural Society" tkompli żżomm fi grad għoli l-Wirja li għaliha s-Segretarju li kellna kien tant għajjur.

Jiena naf li intom ilkoll taqblu miegħi illi l-prodotti li hawn fil-Wirja huma tabilħaqq ta' min ifaħħarhom .Ta' min ifaħħarhom u ta' min ifaħħar lill-bdiewa li ikkultivawhom wisq u wisq iżjed meta wieħed jiftakar illi dawn huma prodott ta' kultivazzjoni minn żrieragħ tal-pajjiż. Id-Dipartiment tal-Biedja qiegħed jagħmel mill-aħjar biex iwaqqaf industrja ta' l-esportazzjoni taż-żerriegħa tal-ħaxix u tal-fjuri, u r-riżultati li ttieħdu s'issa jqawwulna qalbna mhux ftit. Dan l-istaġun id-Dipartiment tal-Biedja qiegħed jikkultiva madwar 500 tomna prodotti għaż-żerriegħa bħala sehem mix-xogħol tal-Gwerra li din il-Gżira qed tagħmel. Nittamaw li dan ix-xogħol inkunu nistgħu niżviluppawh bħala industrja li wara l-gwerra għandha tħalli profitti.

Qabel ma nitlob lis-Sinjura Campbell biex tqassam il-premijiet, xtaqt li nirringrazzja ħafna lil dawk in-nies kollha li ħadmu u għenu biex tirnexxi din il-Wirja. Din id-darba, bħalma jiġri dejjem, ix-xogħol tqil ta' din il-biċċa xogħol waqa' fuq spallejn is-Sur Censu Rizzo li l-lum għandu esperjenza kbira fit-tmexxija ta' dawn il-Wirjiet, u għandu wkoll il-paċenzja u l-enerġija li tinħtieġ. Hu ġie megħjun mill-ħila ta' membri tal-Kumitat tal-"Malta Horticultural Society" u tan-"National Fur and Feather Association." Nirringrazzja wkoll f'isem id-Dipartiment tal-Biedja lil dawk kollha li għoġobhom joffru tazzi, u premijiet oħra, u nirringrazzjaw lill-periti li kellhom biċċa xogħol mhix ħafifa biex jagħtu l-premijiet kif jisthoqq. Inroddu ħajr b'mod speċjal lill-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur għall-ħrara kbira u inizjattiva li wera biex jara mwaqqfa mill-ġdid din il-Wirja illi dejjem għamlet il-qalb u ħeġġet biex jitnisslu fil-pajjiż annimali u ħxejjex mill-aħjar.

Jisgħobbina tassew illi t-taqsima tal-fjuri kellha tkun tabilħaqq żgħira, l-iżjed meta wieħed ixebbaħha ma' dik li kien jara qabel il-Gwerra, iżda jien nittama li l-pubbliku kollu jifhem tajjeb illi fi żmien il-gwerra għandha tingħata iżjed importanza lill-affarijiet tal-ikel. Aħna nittamaw illi s-sena li ġejja nkunu nistgħu nagħmlu wirja mill-kbar nett, wirja li fiha din il-Gżira tal "George Cross" tiċċelebra r-rebħa ta' l-Alleati fuq it-tirannija tan-Nażi.

WIRJA F'SANT'ANTON

(*Minn Korrispondent*)

TEMP mill-isbaħ, folol ferħana, oġġetti tal-wirja tajbin, kulħadd ferħan għax jara u jiltaqa' ma' ħaddieħor— dawn kienu l-impressjonijiet tal-Wirja tal-Ħaxix, Tjur u Fniek li saret nhar is-Sibt u l-Ħadd fil-Ġonna ta' Sant'Anton imwaqqfa mill-"Malta Horticultural Society" flimkien man-"National Fur and Feather Association", taħt il-patroċinju tad-Dipartiment tal-Biedja. L-oġġetti li kien hemm din id-darba fil-Wirja kienu wisq iktar minn dawk tas-sena l-oħra u f'xi taqsimiet il-kwalità kienet aħjar. Dan kien iktarx, minn banda waħda, minħabba li l-Wirja saret ġimgħa qabel, u, għalhekk, fil-waqt li kienet xi ftit kmieni għall-patata, tat iżjed ċans lil dawk li sponew il-ful, il-piżelli u xi ħaxix ieħor.

Il-konkorrenza tal-ħaxix kienet qawwija u t-Tazza tal Gvernatur, għal min jieħu l-iżjed premijiet fit-Taqsima tal-Ħaxix, intrebħet mis-Sur Ġann Mifsud minn Santa Venera b'43 marka. Grezzju Abela, kap ġardinar ta' Lady Strickland, ħa t-tieni premju u kien għoddu laħaq lil ta' l-ewwel bi 42 marka, u b'hekk rebaħ it-Tazza tas-Sur R. Biasini.

Fit-Taqsima tal-patata l-għlieda għall-premijiet tkun dejjem qawwija u dik li kien hemm fis-Sezzjon tal-patata romblija sponuta mis-Sur Viċenz Calleja ħadet l-Ewwel Premju fil-wisa'. Niddubtaw jekk xi ħadd tigiħx il-għira għax-xogħol tal-periti tal-Wirja; iżda huwa ċert illi ħadd mhu sa jgħir għalihom għall-biċċa xogħol ta' twegħir li kellhom biex jagtgħu s-sentenza tagħhom għall-premijiet tal-basal, kaboċċi, piżelli u ful. Aħna sirna nafu, madankollu, illi wara li qagħdu jistudjaw il-"marki" kollha ta' ħaxix tajjeb fit-taqsima ta' waħda jew oħra tal-ħxejjex li kien hemm sponuti, huma mxew u iddeċidew skond id-drawwa l-qadima—jiġifieri staqsew lilhom infushom liema minn dawk il-ħxejjex kienu kieku jieħdu magħhom id-dar kieku kellhom iċ-ċans. Għaliex, wara kollox, il-ħxejjex huma oġġza meta tiġi biex tiddeċiedi. Kien hemm ħass mill-isbaħ u ġett ta' l-ikel u l-kwistjoni ta' l-ikel hi ta' l-akbar importanmill-aħjar, kien hemm ukoll tewm bl-irfus; wieħed kien jistenna xi ħaġa aħjar għall-ispraġ, u kien hemm imbagħad, ħaġa li tgħaġġbek wisq ftit qara'. Fit-Taqsima tal-ħaxix ieħor kien hemm xi oġġetti li mhumiex tas-soltu, bħalma huma patata ħelwa, pastinaka, għerq mustarda, u ġabra tajba ta' ħaxix tal-ħwawar.

Kien hemm ħafna qflef ta' frott li jħajrek u jgħaxxik u l-ewwel premju u rigal speċjali ta' £1 intrebħu mis-Sur Joseph Vassallo. Fit-Taqsima għall-bukkett tal-fjuri ma daħlux ħlief bilkemm nofs tużżana, u l-ewwel premju u rigal speċjali ta' £1 ittieħed mis-Sur Grezzju Abela li kellu ġabra ħelwa ta' fjuri sbieħ u irranġati bis-sengħa.

Ħaġa ġdida f'din il-Wirja, u li ngħoġbot ħafna, u li fuqha tkellmu u interessaw ruħhom ħafna nies li ġew jaraw il-Wirja, fost dawn l-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur, kienet dik tal-ġabra tal-fjuri selvaġġi, sponuti mit-tfal ta' l-iskola. Minn dawn il-ġabriet ta' fjuri kien hemm ħafna; biċċa minn dawn il-fjuri selvaġġi jidhru li nġabru b'dewha, b'reqqa u b'sabar kbir, u huma ta' ġieħ kbir għal dawk li sponewhom. It-Tazza ippreżentata mid-Ditta "Farrugia's Shoe Store" rebħitha s-Sinjurina Pauline Xuereb minn Birkirkara għall-ġabra mill-isbaħ ta' fjuri selvaġġi, u bissaħħa tar-rigal mogħti mis-Sur Cassar Torreggiani, il-periti setgħu jagħtu tmien premijiet barranija f'din it-taqsima li fiha ndaħlu ħafna esibituri u l-kompetizzjoni kienet qawwija.

Niġu issa għall-fniek. Dawn l-annimali, li ngħidulha bejnietna, kienu jidhru li kellhom mitt sena sakemm tispiċċa l-Wirja bħalma naħsbu kellu wkoll is-Segretarju s-Sur V. R. Rizzo, bniedem ħabrieki u li donnu qatt ma jgħejja mix-xogħol kbir li kellu, għaġbuna mhux ftit bil-kwalità hekk sabiħa u qawwija tagħhom. It-Tazza tal-Gvernatur, għal dawk li jieħdu l-iżjed premijiet fit-Taqsima ta' Fniek u Tjur, ħadha s-Sur Joseph Pace b'19-il marka. It-Tazza tal-Logutenent-Gvernatur għat-Tieni Premju ħadha s-Sur Joseph Mercieca mill-Ħamrun bi 13-il-marka.

Fost il-fniek tal-Wirja kien hemm jirkaċċa ħafna l-Feniek griż tar-razza 'Flemish Giant" 'tas-Sinjurina Pawlina Pulis minn Ħal Balzan, sura ta' annimal ta' dehra nobbli, il-ġmiel tiegħu. Fenka li laqtet il-għajnejn ta' ħafna nies kienet il-fenka griża tar-razza "Flemish" tas-Sur Rużar Fenech mill-Mosta.

Fit-Taqsima tat-Tiġieġ l-akbar folla ta' nies kont taraha tinġema' madwar il-gaġġa li kien fiha t-tjur "Minorca" Maltin tas-Sur W. Sanderson li bihom rebaħ it-Tazza mogħtija mill-Uffiċjali Distrettwali tal-Biedja, ta' Malta. Wieħed sata' josserva, bla madankollu jistagħġeb, meta tqis in-numru kbir ta' tiġieġ li kellhom jinqatlu matul l-aħħar sena jew sentejn, illi f'din il-Wirja ma kienx hemm din id-darba tiġieġ bojod ta' Livornu, jew tiġieġ oħra ta' razza magħrufa bħala tajba għall-bajd u għall-ikel.

Id-dundjan kbir u sabiħ minn lewn il-bronż tas-Sur Joseph Mercieca kien fih daqqa ta' għajn u n-nies waqfet titgħaxxaq bih u tfaħħar is-sura hekk wieqfa u mqita tiegħu.

Fost l-affarijiet li ma ikkonkorrewx għall-premju sponuti mid-Dipartiment tal-Biedja, kien hemm id-dud talħarir li donnu kien irid iħabbatha mal-btabat Saanen illi kienu qegħdin jagħmlu l-ewwel dehra tagħhom fil-pubbliku minn mindu waslu hawn Malta, xi ġimgħa ilu. Il-ġurnata kollha n-nies baqgħet dejjem tinġema' madwar dan id-dud tal-ħarir, taraħ jiekol b'regħba kbira dak it-tmigħ dejjem l-istess ta' weraq taċ-ċewsri u saru ħafna mistoqsijiet dwar il-ħajja u d-drawwiet ta' dawn id-dwied hekk bżonjużi. Bosta nies stagħgbu meta saru jafu illi dan id-dud jagħmel il fuq minn elf jarda ħarir meta jieħu s-sura ta' fosdqa, u dana kollu jagħmlu f'biċċa sħiħa. Il-btabat Saanen dehru li qishom f'darhom għalkemm wara vjaġġ ta' baħar hekk twil. Il-għamla qawwija tagħhom, u x-xagħar tagħhom abjad silġ tgħaxxaq bihom kulħadd, kif ukoll ġara b'kampjun mill-isbaħ li kien hemm ma' dawn, imnissel minn muntun Ġermaniż "East Friesien" u nagħġa Maltija.

Fuq xkafef kbar biswit it-taraġ kien hemm għall-Wirja xorta differenti ta' ħxejjex kollha ikkoltivati fil-Qasam Sperimentali tal-Gvern, jew fil-"Marsa Sport Ground", u kollha muisslin minn żrieragħ ta' Malta.

Nhar il-Ħadd wara nofs in-nhar, l-Eċċellenza Tiegħu Field Marshal Lord Gort V.C., ippresieda fit-tqassim tal-premijiet li bil-ħlewwa kollha sar mis-Sinjura Campbell. Is-Sinjurija Tiegħu Onorabbli l-Logutenent-Gvernatur faħħar ħafna l-kwalità ta' l-oġġetti li kien hemm sponuti u f'diskors qasir ippreżenta lis-Sur Zammit-Marmarà li tkellem bis-solta kelma ħielsa u sabiħa tiegħu u fisser ir-radd tal-ħajr ta' l-organizzaturi tal-Wirja lil dawk li għenuhom sabiex dik il-Wirja tirnexxi. Dik kienet okkażjoni mill-isbaħ u li tagħtik pjaċir għax iġġagħlek tiftakar illi l-ħajja ta' Malta kienet qiegħda bil-mod il-mod terġa' għalli kienet u, fil-waqt li dik kienet, ngħiduha kif inhi, Wirja ta' oġġetti utli u ta' bżonn, kif kien jixraq għal dawk iż-żmenijiet ħorox li fihom qegħdin ngħixu u li għad forsi jkollna nibqgħu ngħixu għal xi żmien ieħor, kieku xtaqna li f'dil-Wirja t-taqsima tal-bukketti tal-fjuri tkun wisq akbar u wisq iżjed imżewqa mill ikienet din id-darba, li bħala bidu f'Wirja bħal din tal-ħaxix, jistħoqqilha wkoll il-ġieħ tagħha. Nittamaw, għalhekk, illi din ix-xewqa tkun bħala wegħda ta' żmenijiet isbaħ li għad iridu jiġu u nittamaw ukoll li aħna ma ndumux ma nerġgħu nitgħaxxqu u nitħennew f'Sant'Anton b'affarijiet ukoll li jkunu jogħġbuna iktar bħala oġġetti ta' ġmiel u ta' ornament milli bħala oġġetti ta' l-ikel.

IL-MARDA TA' L-ISKORFINI

(Taħdita mis-Sur Karm Zammit-Marmarà mxandra fuq ir-Rediffusion fit-30 ta' Mejju)

IL-LUM il-ġurnata nistgħu niftaħru illi f'Malta għandna waħda mir-razez l-iżjed imsemmija tal-Majjali tal-Ingilterra. Hi ħaġa bizzejjed magħrufa illi biex it-trobbija tal-Majjali tfendi, jinħtieġ illi r-razza li rrabu tkun għammiela ħafna—razza ta' majjali li jikbru f'qasir żmien, li ma tantx jerfgħu xaħam u li jkollhom ukoll laħam li jista' jsir *bacon* jew perżut. Għalkemm fl-imgħoddi l-*bacon* ma kienx jiġi magħmul hawn Malta, iżda wara sperimenti li saru l-Għammieri u rnexxew, din l-industrja tista' tingieb 'il quddiem u tkun ta' ġid mill-akbar għall-biedja u għall-bdiewa. Ir-razza li għandna l-lum il-ġurnata hawn Malta għandha dawn il-punti kollha li semmejna.

Biex it-trobbija tal-majjal tista' tfendi, jinħtieġ li wieħed iqis l-irqaqat kollha li jkun hemm bżonn. L-ewwelnett, wieħed għandu jipprova li jitma' l-majjal bl-ikel meħtieġ, iżda mill-orħos li jista'. It-tieninett, jinħtieġ li wieħed iħares lill-majjal minn kull xorta ta' mard, għaliex dan l-annimal hu suġġett ħafna għall-mard u jekk ma tħabbilx rasek filli jkollok ħafna majjali u filli tfittex u ma ssib xejn. Il-lum it-tagħlim dwar il-mard ta' l-annimali kiber ħafna u x-xjenza veterinarja għaddiet 'il quddiem qatigħ. Il-lum jinstabu mediċini u injezzjonijiet tal-għaġeb kontra l-mard ta' l-annimali. F'dawn il-pajjiżi fejn it-trobbija tal-bhejjem għaddiet 'il quddiem u kibret u fejn tista' tgħid hija l-qofol tal-għajxien tal-pajjiż, il-ħtieġa li jdewwu l-annimali u li jħarsu l-bhejjem minn kull mard jagħtu kas tagħha xejn inqas mill-bżonn li jdewwu u jħarsu mill-mard lill-bnedmin. Hawn Malta l-ħtieġa li wieħed jagħraf il-mard ta' l-annimali u li jħarishom mill-mard ma tantx taw kas tagħha fil-kampanja daqs kemm imissħom. Bosta bdiewa milli jidher jaħsbu illi, billi annimal, jista' jgħix b'ruħu.

Il-bdiewa jafu tajjeb illi kulltant kien ikollna mxija kerha fil-pajjiż li kienet teqred ħafna majjali u li ttellef b'hekk ħafna flus lill-bidwi. Waħda mill-iżjed mardiet koroh li jmissu lill-majjali hi l-marda ta' l-iskorfini, magħrufa minn xi bdiewa bħala "Marda ħamra" jew "Buħamra". Din il-marda iktarx tibda ma' l-istaġun tas-sħana u tixtered malajr wisq. U billi issa dieħel is-sajf, jidhirli li wieħed jagħmel tajjeb jekk jgħid xi kelmtejn fuqha.

Din il-marda mhix qalila f'Malta biss, iżda tagħmel ħsara wkoll fil-pajjiżi kollha tad-dinja fejn il-majjal jiġi mrobbi. L-iżjed li tmiss huma l-majjali li għandhom bejn it-tliet xhur u sena. Il-kaġun ta' din il-marda huwa mikrobu li joktor l-iżjed fis-sħana u jibqa' ħaj għal żmien twil, u għalhekk dawk il-postijiet fejn kienet tkun dehret din il-marda s-snin ta' qabel, iktarx li tidher fihom din il-marda kull sajf meta s-sħana tkun tajba biex joktor dan il-mikrobu. Għalhekk l-ewwel pass illi l-bdiewa kollha li jrabbu l-annimali għandhom jagħmlu hu li jiddisinfettaw il-post b'reqqa kbira kull darba li tidher il-marda. F'postijiet ġodda, qabel ma wieħed idaħħal il-majjali, għandu jieħu wkoll l-istess prekawzjoni billi jiddisinfetta u jnaddaf il-post li jkun sewwa.

Il-marda tittieħed mill-ikel li jkun imniġġes. Għalhekk il-postijiet fejn jinżammu l-majjali għandhom ikunu ndaf u jinħtieġ li wieħed jara wkoll illi l-ikel ikun nadif ukoll u ma jkunx mħallat mal-ħmieġ jew l-awrina ta' l-annimali li jistgħu jkunu mimlija bil-mikrobi tal-marda.

Mill-mument li l-annimal jittieħed bil-marda, jiġifieri mill-mument illi l-mikrobu tal-marda jinfetta lill-annimal sakemm il-marda turi l-bidu tagħha jgħaddu minn tlieta sa ħamest ijiem.

Il-kors tal-marda jista' jkun qasir u qawwi, il-biċċa l-kbira ta' malajr, u xi drabi jieħu fit-tul. Biex infissru aħjar, il-marda tista' tkun: (a) Qawwija, u meta jkun hekk, il-majjal jista' jmut fi ftit sigħat, iżda iktarx imut bejn it-tielet u seba' ġurnata ;(b) Moderata; jiġifieri li għalkemm marid, il-majjal jista' jfieq; (c) Kronika, u tissejjaħ kronika meta l-majjal ikun deher li fieq, iżda wara xi xahar jibda sejjer lura, igħaddi għall-agħar minn jum għal ieħor u jmut fi ftit ġimgħat.

Il-majjal juri bosta sinjali meta jimrad bl-iskorfini (jew bil-Buħamra), fosthom dawn li se nsemmi:—

Deni qawwi, l-aptit jonqos għalkollox, l-annimal jintelaq għalkollox, għatx, nifs tqil, l-annimal jipprova jistaħba fit-tiben u jekk tipprova tmur tqajmu hu iktarx ma jiċċaqlaqs, jew, jekk iqum, jerġa' jintelaq minnufih. Fuq il-ġilda jidhru tbajja' ħomor kwadrati li jixbhu lill-iskorfini, u minn hekk ġejja l-isem tal-marda.

Meta l-majjali jimirdu b'din il-marda, l-ewwel xogħol li għandek tagħmel hu li tifridhom minnufih mill-oħrajn li jkunu għadhom mhux morda. Għandek minnufih tieħu passi biex dawk il-majjali kollha li għandek tagħmlilhom injezzjoni ta' *serum* sew lil dawk li huma morda kemm ukoll lil dawk li ma humiex. M'għandniex xi ngħidu, id-doża ta' dan is-*serum* għandha tkun doppja f'dawk il-majjali morda u għandha tiġi mtennija wara tnax-il-siegħa. Iżda kif għandha ssir din l-injezzjoni l-bidwi ma għandux għalfejn iħabbel rasu għax it-tabib veterinarju jaf tajjeb x'għandu jagħmel u kif għandu jagħmel. B'dan, il-ħruxija tal-marda tittaffa, iż-żmien tal-fejqan jiqsar u bosta mill-majjali l-morda jfiqu. Dawk il-majjali li jkunu għadhom b'saħħithom u li inti tkun injettajthom ma' l-oħrajn, jiġi mħarsin mill-marda u għal xi għaxart ijiem ma jkunux suġġetti għaliha, u jekk jagħti l-kas li l-marda titfaċċa fuqhom ukoll, il-marda tkun ħafifa u huma ma jmutux.

Għalkemm il-marda hemm il-kura tagħha, ġie li jiġri li ma jkunx hemm żmien li tinduna biha, billi din ġie li tidher għall-għarrieda u tkun qawwija ħafna mill-ewwel. F'kas bħal dan, mingħajr ma tkun taf xejn, issib filgħodu xi majjali mejta, filwaqt li ewl il-lejl ikunu jidhru qawwijin u sħaħ.

Biex il-Gvern ineħħi dan it-tfixkil, u biex jeqred din il-marda li tista' tkun ta' ħsara kbira lil dawk li jrabbu l-majjali, bis-saħħa tan-Notifikazzjoni Nru. 276 li dehret fil-Gazzetta tal Gvern tat-8 ta' Gunju, 1942, hu ordna t-tilqim tal-majjali kollha kontra din il-marda. Dawk kollha li għandhom il-majjali jirċievu ordni fejn tgħarrafhom il-ġurnata u l-ħin li għandu jmur għandhom it-tabib tal-Gvern jew l-assistent tiegħu biex ilaqqmilhom il-majjali. Din l-ordni jinħtieġ li wieħed jobdiha għax inkella jkollu tabilfors darb'oħra jieħu l-majjali f'post ieħor fejn tgħidlu ordni oħra li jirċievi wara. Dan it-tilqim ta' bilfors, kif jaf kulħadd, qiegħed isir illum ukoll fin-nies kontra l-mard tat-tifojde. Mela meta tirċievu l-ordni li t-tabib veterinarju jew l-assistent tiegħu jtikom il-jum u l-ħin li fih għandu jiġi biex ilaqqmilkom il-majjali, għandkom tistennewh, jew tħallu lil xi ħadd minn flokkom biex it-tilqim ikun jista' jsir mingħajr tfixkil.

Qawl qadim igħid illi *"li tilqa' l-marda hi aħjar mill-kura"*. Jiena ngħid illi li tilqa' l-marda mhux biss hu aħjar mill-kura iżda wkoll hu wisq orħos. Billi din il-marda ta' l-iskorfini m'għandhiex kura ħlief din l-injezzjoni, u billi

l-injezzjoni hi wkoll, anzi hi magħmula prinċipalment, biex tilqa' l-marda, allura jkun wisq eħfef u aħjar illi l-injezzjoni ssir qabel, jiġifieri meta l-majjali jkunu għadhom b'saħħithom. Wara kollox din l-injezzjoni sejra ssir mill-Gvern b'xejn.

Din l-injezzjoni, jew tilqima, sejħulha li tridu, tibqa' tajba għal bosta xhur, u b'daqshekk il-bidwi jista' jkollu żmien isemmen il-majjal għal fejn u għal meta jridhom mingħajr ma jkollu biża' li sejrin imutulu b'din il-marda hekk kiefra u ta' qirda.

ĠABRA SABIĦA TA' WĊUĦ TA' PATATA FIL-PALESTINA U FIT-TRANSĠORDAN

It-Transġordan, din is-sena, kellu prodott ta' patata għall-ewwel darba F'Ottubru li għadda, fit-Transġordan, fix-xaqliba tal-Wied tal-Ġordan, inżergħu ħamsin tunnillata ta' patata. Inġabru madwar 400 tunnillata. L-uħida tal-prodott kienet hekk tajba illi n-nies tar-raba' tat-Transġordan il-lum issibhom kollhom ħeġġa u ħrara biex jiżirgħu l-patata u talbu biex is-sena li ġejja jkollhom darbtejn iżjed il-kwantità ta' żerriegħa tal-patata li kienu tawhom.

Il-wiċċ tal-patata tar-rebbiegħa li issa hemm miżrugħa fil-Palestina iktarx illi jkun l-akbar li qatt inġabar fil-pajjiż. Id-Dipartiment tal-Biedja tal-Palestina biħsiebu jixtri mill-wiċċ kwantità ta' żerriegħa tal-patata li sa jżommha għal frsk ma' tul is-sajf, u mbagħad jarġa' jbigħha lill-bdiewa fil-ħarifa.

Il-produzzjoni tal-patata tal-Palestina żdiedet tliet darbiet mill-bidu tal-gwerra u, tista' tgħid, għandha kollha kemm hi tinxtorob għall-bżonnijiet tal-pajjiż. (*Meħud mill-"M.E.S.C." Monthly Notes.*)

(*NOTA.—Naħsbu li dan l-aħbar dwar l-uċuħ tal-patata fil-Palestina għandu jinteressa lill-bdiewa tagħna u għandu juri li wara l-gwerra aħna għandna nistennew li jkollna konkorrenza minn pajjiżi oħra sabiex insibu suq għall-prodott tal-patata tagħna. Dan juri biċ-ċar dak li dejjem għedna, illi, jiġifieri, hu minnu li s-sitwazzjoni tagħna tbiddlet għal kollox!*)

AVVIŻI

RABA' BIL-ĦSARA. — Ngħarrfu għall-informazzjoni ta' kulħadd illi l-ebda tiswija ma tista' ssir, mil-lum il quddiem, mid-Dipartiment tax-Xogħlijiet Pubbliċi, f'raba' li mhux tal-Gvern għal xi ħsara magħmula mill-għadu. Għaldaqshekk l-ebda pass mhu qed jittieħed għall-applikazzjonijiet li jinbagħtu mill-bdiewa jew min-nies oħra biex jintgħamlu dawn it-tiswijiet.

BDIEWA ATTENTI! — Dan l-aħħar kien hemm ħafna bdiewa u ragħajja li kisru l-liġi billi daħħlu n-ngħaġ u l-mogħoż tagħhom fl-ajrudromi u ħallewhom jirgħu hemmhekk. Dawn l-abbużi qegħdin iħassbu qatigħ lill-awtoritajiet, mhux biss l-għaliex tista' ssir ħsara u qirda fi proprjetà u materjal prezzjuż tal-gwerra, iżda wkoll għaliex hemm periklu tabiħaqq kbir għall-ħajja tal-bniedem.

Hu mħabba l-periklu għall-ħajja illi dawn l-inħawi ġew magħluqa għall-pubbliku, u l-pubbliku hu mwissi mill-ġdid bl-ikbar ħerqa illi għal ebda raġuni m'għandu wieħed jidħol mingħajr permess fl-ajrudromi.

RAZZJONIJIET TA' ĊWIEŻ GĦAŻ-ŻWIEMEL, EĊĊ. — Imħabba x-xkiel li hawn biex jinkiseb xgħir minn barra u billi issa żdiedet il-ħażna ta' ħarrub fil-pajjiż, ir-razzjon tax-xgħir għall-bhejjem tar-razza taż-żiemel sejra titnaqqas sakemm joħroġ avviż ieħor. Dawn il-kwantitajiet ta' razzjon ta' xgħir sa jibdew jitqassmu mill-15 ta' dan ix-xahar hekk: — Żwiemel u Bgħula, 50 ratal; Ponijiet, 20 ratal; Ħmir, 15-il ratal; Mezzi-Kavalli, 40 ratal. Infakkru lil kull min għandu bhejjem tar-razza taż-żiemel illi issa li l-ħarrub huwa mneħħi mir-razzjon u jista' jinxtara bi kwantitajiet xierqa mingħand bejjiegħa li għandhom il-permess mid-Dipartiment tal-Biedja.

Barra minn dan, sa titqassam ukoll razzjon għall-majjali: 120 ratal smida, 35 ratal ċiċri, u 50 ratal ful; għat-tjur u fniek: 3 rtal milju, 10 rtal qaraboċċ u 40 ratal nuħħala. Ir-razzjon tat-tjur u fniek tingħabar bil-kupun jew bil-biljett tar-raba'.

TRAWWIM TA' BHEJJEM: IMPORTAZZJONI TA' MOGĦOŻ SAANEN. — Id-Dipartiment tal-Biedja għandu pjaċir iħabbar illi rċieva mill-Ingilterra xi btabat Saanen tar-razza. Dawn il-bhejjem huma biċċa minn dawk il-bhejjem li kienu ordnati skond il-wegħda li kien għamel il-Gvern ma' tul l-imblokk ta' żmien il-gwerra li għandu jerġa' jgħammar il-Gżira b'bhejjem ta' razza aħjar milli għandna malli ċ-ċirkustanzi jippermettu. Issa qed nistennew ukoll tagħbija oħra ta' btabat mill-Istati Uniti ta' l-Amerika li għandhom jaslu iżjed 'il quddiem ma' tul dis-sena. Il-mogħża Ingliża Saanen hija waħda mill-aħjar razez fid-dinja ta' mogħoż li jaħilbu; minn ras għal oħra, il-kwantità ta' ħalib li ttieħdet kuljum minn kull ras minn merħla ta' mijiet ta' mogħoż Saanen skond ir-reġistri tal-Ministeru Ingliż tal-Proġett tal-Biedja hija ta' madwar 6 pinet (Ingliżi) kuljum, fil-waqt li l-kwantità ta' ħalib li ttieħdu mill-mogħoż ta' Malta qabel il-gwerra, skond ir-reġistri tad-Dipartiment tal-Ħalib, hija, minn ras għal ras, ta' 2 pinet (Ingliżi) kuljum minn kull mogħża. Il-mogħoż Saanen huma razza ta' mogħoż bojod, fratas (bla qrun), bi ftit xagħar, u fid-daqs jixbhu lill-mogħoż ta' Malta. Dawn il-bhejjem ġodda wieħed ikun jista' jinqeda bihom għar-refgħa iżjed 'il quddiem ma' tul l-istaġun minn postijiet magħżulin apposta fil-kampanja. Ir-raħħala u dawk kollha li jrabbu mogħoż jew huma interessati fin-nisel jew trobbija tal-mogħoż kellhom l-okkażjoni li jaraw dawn il-bhejjem ġodda, li nġiebu minn barra, fil-Wirja tal-Ħaxix,Tjur u Fniek li saret f'Sant'Anton, is-Sibt, is-6 u l-Ħadd, is-7 ta' Mejju. Fuq dawn il-bhejjem kien hemm min tkellem thajjeb ħafna u hi ħaġa ċara illi din ir-razza ta' bhejjem għandha tingħoġob u timxi.

TRAWWIM TA' TJUR. — Il-Qasam tal-Gvern għandu bħalissa numru sabiħ ta' Sriedak żgħar tar-razza "Minorca" Maltija ta' l-aħjar kwalità. Dawk kollha li jqiegħdu l-bajd tat-tifqis mit-tiġieġ tagħhom stess imisshom jaħsbu biex jinqdew b'serduk ta' kwalità tajba. Is-Sriedak "Minorca" Maltin huma mnisslin minn razza ta' tjur sħaħ u b'saħħithom imrobbijin fuq mergħa fl-oqsma tal-Marsa fejn dari kien hemm il-"Marsa Sports Grounds". Dawn jistgħu jinxtraw bil-prezz ta' 10s. il-wieħed mill-Qasam tal-Għammieri.

ŻERRIEGĦA TAL-QAMĦ IR-RUM GĦALL-BEJGĦ. — Bħalissa hemm bħall-bejgħ żerriegħa tal-qamħ ir-rum għall-bdiewa, bil-prezz ta' ħames xelini (5s.) il-wiżna mill-ħanut tal-Qasam tal-Għammieri. Min jixtri jkollu jiffirma dikjarazzjoni fejn jintrabat illi l-Qamħ ir-Rum ma jkunx użat ħlief għaż-żrigħ.

KUNSINNA TA' PATATA. — Minn nhar it-Tnejn, il-15 tax-xahar, l-ebda bidwi ma jista' jikkunsinna patata lill-Gvern jekk ma jkollux permess minn għand il-Kumitat tar-raħal tiegħu. Għalhekk kull bidwi għandu jirrapporta għand il-Kumitat kemm għandu patata maqlugħa.

POSTIJIET TAL-FNIEK TAR-RAZZA. — Imħabba ċirkustanzi inevitabbli, id-Dipartiment tal-Biedja jisgħobbih li għandu jgħarraf illi minn 15-il Post tal-Fniek tar-Razza ma baqgħux miftuħin ħlief 6, jiġifieri 4 f'Malta u 2 f'Għawdex. Is-sitt postijiet li baqgħu miftuħin huma dawn:

(1) Marsa — Ir-Remissi ta' Moore;
(2) Attard — Il-Ġonna ta' Sant'Anton.
(3) Żejtun — Il-Ġonna Luqa Briffa;
(4) San Ġiljan — Triq Birkirkara, Nru. 4;
(5) Ir-Rabat — Għawdex, Villa Rundle;
(6) Il-Għarb — Għawdex, Triq il-Knisja, 78.

Dawn il-Postijiet tal-Fniek tar-Razza msemmijin hawn taħt ingħalqu mill-1 ta' Mejju, jiġifieri:—

(1) Msida — Misraħ il-Palma, Nru. 4;
(2) Rabat — Ġonna Joseph Howard;
(3) San Pawl il-Baħar — Villa Premier;
(4) Naxxar — Triq Bużjett;
(5) Żurrieq — Sqaq San Dwardu, Nru. 6;
(6) Mellieħa — Triq F. Zahra, Nru. 55;
(7) Mosta, Triq il-Pont, Nru. 10;
(8) Nadur — Għawdex, Triq il-Parroċċa, Nru. 19;
(9) Xagħra, Għawdex — Triq ta' Wara l-Knisja, 2a.